כיתות ה'-ו' | הלכה · חמ"ד | שיעור 3 מתוך 3 | 45 דק' | קיצור שולחן ערוך מו, ט, יא; שולחן ערוך יו"ד פט, א

"עד שישהה שש שעות": כמה מחכים בין בשר לחלב?

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יכירו את הדין לחכות אחרי אכילת בשר לפני אכילת חלב, לפי שולחן ערוך וקיצור שולחן ערוך.
- התלמידים יבחינו בין "בשר אחרי חלב" לבין "חלב אחרי בשר".
- התלמידים יבינו מתוך דברי הרמ"א שיש מנהגים שונים בין קהילות, ושכל אחד נוהג לפי מנהגו ורבו.

❓ השאלה הגדולה של היחידה

מה הופך מאכל ל"כשר", ולמה זה חשוב?

בכל שיעור כותבים על הלוח "כלל" אחד ומקורו. בסוף היחידה יש לכיתה "מפת כשרות" עם שלושה כללים.

🧪 פתיחה

שואלים: אכלתם שניצל בצהריים. מתי מותר לאכול גלידה חלבית? אוספים תשובות מהתלמידים ורושמים על הלוח את כל המספרים שנאמרו. בדרך כלל יעלו כמה תשובות שונות, וזה בדיוק נושא השיעור.

📖 הסבר למורה

לפי שולחן ערוך (יו"ד פט, א): "אכל בשר... לא יאכל גבינה אחריו עד שישהה שש שעות". גם קיצור שולחן ערוך (מו, ט) פוסק שש שעות, ומוסיף שאם נמצא בשר בין השיניים צריך להסיר אותו.

הרמ"א, על אותו סעיף בשולחן ערוך, מביא דעה שלא צריך לחכות שש שעות, וכותב: "והמנהג הפשוט במדינות אלו להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת". מכאן לומדים שכבר לפני מאות שנים היו מנהגים שונים בקהילות שונות. בקהילות רבות היום נוהגים שש שעות, ויש קהילות שנוהגות אחרת לפי מנהג אבותיהן ורבותיהן.

בכיוון ההפוך, לפי הקיצור (מו, יא), אחרי גבינה מותר לאכול בשר מיד בסעודה אחרת, אחרי שבודקים את הידיים (או רוחצים) ומנקים ומדיחים את הפה. לגבינה קשה הקיצור מחמיר ומצריך שש שעות.

זרמים: נכתב לחמ"ד. בממלכתי אפשר להשתמש בשיעור 1 (סימני בהמה ודגים בתורה) כהיכרות עם התורה ועם מסורת ישראל, ולהשמיט את פרטי ההלכה.

⚖️ **שימו לב:** הדינים בשיעור מוצגים "לפי" המקור שצוין לידם (קיצור שולחן ערוך, שולחן ערוך, רמב"ם). כל קהילה נוהגת לפי פסיקת הרב שלה ולפי מנהג המשפחה, ובשאלה מעשית שואלים את הרב. כדאי לומר זאת לתלמידים במפורש.

📜 המקור (מתוך ספריא, נוסח תורת אמת / מכון ממרא)

שולחן ערוך, יורה דעה, סימן פט, סעיף א, וקטע מהגהת הרמ"א

אכל בשר אפילו של חיה ועוף לא יאכל גבינה אחריו עד שישהה שש שעות ואפילו אם שהה כשיעור אם יש בשר בין השינים צריך להסירו והלועס לתינוק צריך להמתין: הגה ואם מצא אחר כך בשר שבין השינים ומסירו צריך להדיח פיו קודם שיאכל גבינה (הר"ן פכ"ה) ויש אומרים דאין צריכין להמתין שש שעות רק מיד אם סלק ובירך ברכת המזון מותר על ידי קנוח והדחה (תוס' ומרדכי פכ"ה והגהות אשיר"י והג"ה מיימוני פ"ט דמ"א וראבי"ה) והמנהג הפשוט במדינות אלו להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת ואוכלין אחר כך גבינה

קיצור שולחן ערוך, סימן מו, סעיף ט

אָכַל בָּשָׂר אוֹ אֻפְלּוּ רַק תַּבְשִׁיל שֶׁל בָּשָׂר, לֹא יֹאכַל מַאֲכָלֵי חָלָב עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שֵׁשׁ שָׁעוֹת. וְהַלּוֹעֵס לַתִּינוֹק, צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהַמְתִּין. וְאַף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה כַּשִּׁעוּר, אִם מָצָא בָּשָׂר בֵּין הַשִּׁנַּיִם, צָרִיךְ לְהָסִירוֹ. אֲבָל אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַמְתִּין אַחַר כָּךְ, רַק יְקַנֵּחַ אֶת פִּיו וְיִדָיחוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיֹּאכַל מְעַט פַּת וִיקַנֵּחַ בּוֹ פִּיו, וְגַם מְדִיחוֹ בְּמַיִם אוֹ בִּשְׁאָר מַשְׁקֶה.

קיצור שולחן ערוך, סימן מו, סעיף יא (תחילתו)

אָכַל גְּבִינָה, מֻתָּר לֶאֱכוֹל אַחֲרֶיהָ בָּשָׂר מִיָּד בִּסְעוּדָה אַחֶרֶת, וּבִלְבַד שֶׁיִּבְדֹּק יָדָיו אִם אֵין שׁוּם דָּבָר מֵהַגְּבִינָה נִדְבָּק בָּהֶם, אוֹ יִרְחֲצֵם בְּמַיִם, וְגַם יְנַקֵּר שִׁנָּיו וְיָדִיחַ פִּיו.

⚖️ כתוב במקור / הסבר

בטור הימני מה שכתוב במקור עצמו. בטור השמאלי הסבר או פירוש, ובו כתוב של מי הוא. ההסבר עוזר להבין, אבל הוא לא חלק מהמקור.

📜 כתוב במקור	🔍 הסבר (ושל מי הוא)
"לא יאכל גבינה אחריו עד שישהה שש שעות" (שולחן ערוך)	זו הפסיקה של שולחן ערוך, וכך פוסק גם הקיצור.
"והמנהג הפשוט במדינות אלו להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת" (רמ"א)	הרמ"א מתאר מנהג אחר שהיה מקובל במקומו. כל קהילה נוהגת לפי מנהג ולפי רבה.

"אָכַל גְּבִינָה, מָתָר לֶאֱכוֹל אַחֲרֶיהָ בָּשָׂר מִיָּד בְּסְעוּדָה אַחֶרֶת" (קיצור)	בכיוון ההפוך הדין קל יותר, אבל צריך לנקות ידיים ופה.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: שעון מצויר על הלוח, דף העבודה

1. פתיחה: "מתי מותר גלידה אחרי שניצל?" ורשימת התשובות (6 דקות)
2. קריאת שולחן ערוך והרמ"א: שש שעות, ומנהג השעה האחת (12 דקות)
3. קריאת הקיצור: בשר אחרי גבינה (7 דקות)
4. דף העבודה: "שעון ההמתנה" (13 דקות)
5. סיכום: "כלל 3" ושיחה על כבוד למנהגים של אחרים (7 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. כמה שעות מחכים אחרי בשר לפי שולחן ערוך ולפי הקיצור?
2. מה המנהג שהרמ"א מתאר?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. למה, לדעתכם, הדין "גבינה ואחר כך בשר" קל יותר מ"בשר ואחר כך גבינה"? (זו שאלת השערה)
2. מה אפשר ללמוד מכך שבאותו סעיף יש פסק של שולחן ערוך ומנהג אחר של הרמ"א?

הערכה (מה דעתי?)

1. איך כדאי להתנהג כשחבר נוהג במנהג אחר משלי?

🏁 סיכום השיעור

כותבים "כלל 3" על הלוח: "אחרי בשר מחכים לפני חלב. כמה? לפי שולחן ערוך שש שעות; יש קהילות שנוהגות אחרת. כל אחד שואל את רבו ונוהג לפי מנהגו". חוזרים לשאלה הגדולה: מה הופך מאכל ל"כשר"?

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. כמה שעות מחכים בין בשר לחלב לפי שולחן ערוך?
2. מה צריך לעשות לפי הקיצור אחרי גבינה ולפני בשר?

💡 הערות למורה

נושא ההמתנה רגיש: לתלמידים בכיתה יש מנהגים שונים מהבית. חשוב להציג את כולם בכבוד, לפי המקורות, ולא לקבוע מה "נכון" לכל משפחה. הסבר לטעם ההבדל בין הכיוונים (למשל, שבשר נשאר בין השיניים ובפה זמן רב) מובא בפוסקים; אם מזכירים אותו, אומרים שזה טעם שנתנו המפרשים.

📝 בדף העבודה

חישובי זמן לפי שולחן ערוך, השוואה בין שולחן ערוך לרמ"א, מקרים מהחיים ו★ שאלת אתגר. מחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- שולחן ערוך יו"ד פט, א (ספריא)
- קיצור שולחן ערוך מו (ספריא)
- קיצור שולחן ערוך מו (ספריא)

מחוון: שעון ההמתנה: בין בשר לחלב

1. אכל ב-12:00: מותר מ-18:00 · אכל ב-13:30: מותר מ-19:30 · אכל ב-18:15: מותר מ-00:15 (אחרי חצות).
2. שולחן ערוך: שש שעות · המנהג שמביא הרמ"א: שעה אחת.
3. ב. לבדוק או לרחוץ את הידיים ולנקות ולהדיח את הפה
4. שכבר בזמן הרמ"א היו מנהגים שונים בקהילות שונות. כל אחת נוהגת לפי מנהג משפחתה ורבה, וצריך לכבד גם מנהג שונה משלי.
5. צריך להסיר אותו, ואחר כך לנקות את הפה ולהדיח אותו (לאכול מעט פת ולשטוף במים או במשקה). אין צורך לחכות שוב.